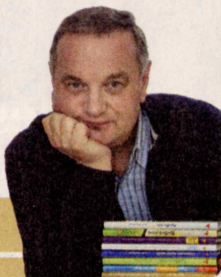

Božo Rustja

Praktične vaje iz sociologije v udbovskem zaporu

Februarja leta 1999 smo v Ognjišču objavili pogovor s primorskim duhovnikom Jožkom Kragljem ob njegovi 80-letnici. Kragelj je bil tudi pisatelj in kulturni delavec. Kljub temu da je bil zaveden Slovenec in je v času fašizma kot duhovnik kulturno deloval, so ga po vojni zaprli. Še več. Obsodili na smrt! Perverznost takratne oblasti se kaže, da mu kar osem mesecev niso povedali, da je pomiloščen. Ves ta čas je moral gledati, kako so druge vodili v smrt in vedno, ko je na hodniku slišal korake, ni vedel, ali gredo po njega ali koga drugega. Prvovrstni sadizem! Navedel je še kakšen pretresljiv drugi primer takega sadizma.

O svojih zasliševalcih je napisal, da ga fizično niso mučili. »So me pa moralno. Bila so izredno huda poniževanja človeka. In to zna izredno boleti. Med znanimi ljudmi je gotovo Zdenko Roter. On me je zasliševal, a ni poniževal, z menoj je bil korekten. Že iz takratnih zasliševanj sem videl, da se ukvarja s cerkvenimi zadevami. Bil sem popolnoma brez informacij in on mi je povedal, da je umrl nadškof Margotti. Poznal je Zakonik cerkvenega prava ... Pozneje sem videl, da se še ukvarja s pojavom Cerkve in tudi danes slišim, da ima še vedno odločilno besedo, ko gre za cerkvene stvari.«

Teh Kragljevih besed sem se spomnil ob smrti Zdenka Roterja. Iz Kragljevih besed bi lahko na prvo žogo menili, da je bil Roter dober. Toda kot izhaja iz njegovih besed, je bil sodelavec Udbe, zasliševal je zapornike, ki so bili popolnoma po krivici zaprti. Sodeloval je pri grdih in umazanih poslih. Kolikor se spominjam, mi je Kragelj pripovedoval, a vse je nemogoče objaviti, pozneje pa so potrdili tudi drugi ljudje, da so med zasliševalci bili »hudobni« in »dobri«. Ko je žrtev zdelal hudoben zasliševalec, so poslali »dobrega«, da bi igral prijaznost in iz žrtve izvlekel tisto, kar hudobni ni mogel. Torej je Roter igral prijaznost, dejansko je bil del strašne udbovske strukture. Sodelovanje pri »obdelavi« človeka, ki ga krivično obsodiš na smrt in se potem nad njim izživljaš, ne kaže na plemenitega človeka. Duhovnik Jožko Kragelj nikakor ni bil edina žrtev te podle igre.

In ta človek je bil svetovalec nekdanjega predsednika Milana Kučana. Plemenit človek se obda s plemenitimi ljudmi. In nasprotno. Ali ni

demokratsko čutečega Kučana motilo, da si vzame za glavnega svetovalca človeka, ki je sodeloval z zločinsko organizacijo? Sicer pa, ali ni z njo sicer na drugačen način sodeloval tudi sam? Ob Roterjevi smrti smo lahko brali, da je umrl nekakšen oče sodobne slovenske sociologije. Njegovo delo v zločinski organizaciji Udbi so zavili v besede: *s povojnimi nalogami v varnostni službi*. Njegovo udbovsko zasliševanje duhovnikov pa v sociološko ukvarjanje s Cerkvijo. Cinično bi v tem slogu lahko dejali, da so praktične vaje sociologov religije na FSPN bile udbovska zasliševanja duhovnikov, obsojenih na smrt! Pogrešal sem samo še pogreb z državnimi častmi.

